

**ION NEAGU
MIRCEA DAMASCHIN**

TRATAT DE PROCEDURĂ PENALĂ

– Partea generală –

Ediția a IV-a, revizuită și adăugită

Universul Juridic
București
-2022-

ABREVIERI / 31

**CAPITOLUL I. NOȚIUNEA ȘI SISTEMUL PROCESULUI PENAL
ȘI ALE DREPTULUI PROCESUAL PENAL / 37**

*Secțiunea I. Procesul penal ca mijloc de realizare a justiției
penale / 37*

- § 1. Definiția procesului penal / 37
- § 2. Analiza definiției procesului penal / 39
- § 3. Fazele procesului penal român / 44
 - 3.1. Noțiunea de „fază a procesului penal” / 44
 - 3.2. Organele judiciare care își desfășoară activitatea în
fiecare fază a procesului penal și limitele fazelor procesului
penal / 47
 - 3.3. Forme atipice ale procesului penal / 49

*Secțiunea a II-a. Dreptul procesual penal. Legăturile dreptului
procesual penal cu alte ramuri ale dreptului / 50*

- § 1. Noțiunea, obiectul și sarcinile dreptului procesual
penal / 50
 - 1.1. Noțiunea de „drept procesual penal” / 50
 - 1.2. Obiectul dreptului procesual penal / 51
 - 1.3. Sarcinile dreptului procesual penal / 52
- § 2. Legăturile dreptului procesual penal cu alte ramuri de
drept / 52

*Secțiunea a III-a. Faptele și raporturile juridice procesual
penale / 54*

- § 1. Noțiunea și clasificarea faptelor juridice procesual
penale / 54
 - 1.1. Noțiunea de „fapt juridic procesual penal” / 54
 - 1.2. Clasificarea faptelor juridice procesual penale / 55
- § 2. Noțiunea, elementele și trăsăturile raporturilor juridice
procesual penale / 57
 - 2.1. Noțiunea de „raport juridic procesual penal” / 57
 - 2.2. Structura raporturilor juridice procesual penale / 57
 - 2.3. Trăsăturile raporturilor juridice procesual penale / 58

*Secțiunea a IV-a. Știința dreptului procesual penal. Sarcinile
științei dreptului procesual penal. Legăturile științei dreptului
procesual penal cu științe auxiliare ale dreptului / 59*

- § 1. Noțiunea, obiectul și metodele științei dreptului procesual
penal / 59

1.1. Noțiunea și obiectul științei dreptului procesual penal / 59

1.2. Metodele științei dreptului procesual penal / 60

§ 2. Părțile științei dreptului procesual penal / 60

§ 3. Sarcinile științei dreptului procesual penal / 61

§ 4. Legăturile științei dreptului procesual penal cu științe auxiliare ale dreptului / 62

4.1. Considerații preliminare / 62

4.2. Legătura cu criminalistica / 62

4.3. Legătura cu medicina legală / 63

4.4. Psihiatria judiciară / 63

4.5. Psihologia judiciară / 64

Secțiunea a V-a. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal român / 64

§ 1. Considerații preliminare / 64

§ 2. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal / 64

2.1. Constituția / 64

2.2. Codul de procedură penală / 65

2.3. Codul penal / 66

2.4. Codul de procedură civilă și Codul civil / 66

2.5. Legile de organizare judiciară / 68

2.6. Decretele cu putere de lege care conțin dispoziții procesuale penale / 68

2.7. Tratatetele și convențiile internaționale / 69

Secțiunea a VI-a. Interpretarea normelor juridice procesual penale / 70

§ 1. Considerații preliminare / 70

§ 2. Felul interpretării / 71

2.1. Interpretarea legală, judiciară și doctrinară / 71

2.2. Interpretarea gramaticală, sistematică și logică / 72

2.3. Interpretarea declarativă, restrictivă și extensivă / 74

Secțiunea a VII-a. Aplicarea legii procesual penale române în spațiu și timp / 76

§ 1. Considerații preliminare / 76

§ 2. Aplicarea legii procesual penale române în spațiu / 77

2.1. Considerații generale / 77

2.2. Principiul teritorialității legii procesual penale române / 77

2.3. Excepții de la principiul teritorialității legii procesual penale române / 78

§ 3. Aplicarea legii procesual penale române în timp / 81

3.1. Considerații generale / 81

3.2. Principiul activității legii procesual penale române / 82

3.3. Situațiile tranzitorii și dispozițiile tranzitorii / 82

CAPITOLUL AL II-LEA. PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE APLICĂRII LEGII PROCESUALE PENALE ROMÂNE / 86

Secțiunea I. Noțiunea și sistemul principiilor fundamentale ale aplicării legii procesuale penale române / 86

§ 1. Noțiunea de „principiu fundamental al aplicării legii procesuale penale” / 86

§ 2. Sistemul principiilor fundamentale ale aplicării legii procesuale penale / 89

Secțiunea a II-a. Conținutul principiilor fundamentale ale aplicării legii procesuale penale române / 91

§ 1. Legalitatea procesului penal / 91

§ 2. Separarea funcțiilor judiciare / 93

§ 3. Presumția de nevinovăție / 96

§ 4. Principiul aflării adevărului / 102

§ 5. *Ne bis in idem* / 106

§ 6. Obligatorietatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale / 108

§ 7. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal / 116

7.1. Considerații introductive / 116

7.2. Caracterul echitabil al procesului penal / 117

7.3. Termenul rezonabil de desfășurare a procesului penal / 119

§ 8. Dreptul la libertate și siguranță / 124

§ 9. Dreptul la apărare / 129

§ 10. Respectarea demnității umane / 138

§ 12. Limba în care se desfășoară procesul penal și dreptul la interpret / 145

§ 13. Egalitatea persoanelor în procesul penal / 150

§ 14. Interdependența principiilor aplicării legii procesuale penale / 152

CAPITOLUL AL III-LEA. PARTICIPANȚII ÎN PROCESUL PENAL / 155

Secțiunea I. Considerații generale privind participanții în procesul penal / 155

Secțiunea a II-a. Organele judiciare / 157

§ 1. Considerații introductive / 157

§ 2. Corpul magistraților / 159

§ 3. Instanțele judecătorești / 161

- 3.1. Considerații preliminare / 161
- 3.2. Organizarea instanțelor judecătorești / 162
- 3.3. Conducerea instanțelor judecătorești / 165
- 3.4. Compunerea completelor de judecată / 166
 - 3.4.1. Sublinieri de ordin terminologic / 166
 - 3.4.2. Dispoziții generale privind alcătuirea și modul de lucru al completelor de judecată / 168
 - 3.4.3. Numărul judecătorilor din completele de judecată / 169
 - 3.4.3.1. Considerații preliminare / 169
 - 3.4.3.2. Numărul judecătorilor din completele de judecată constituite la Înalta Curte de Casație și Justiție / 170
 - 3.4.3.3. Numărul judecătorilor din completele de judecată constituite la instanțele civile / 173
 - 3.4.3.4. Numărul judecătorilor din completele de judecată constituite la instanțele militare / 175
 - 3.4.4. Consecințe ale nerespectării dispozițiilor legale privind alcătuirea completelor de judecată / 176
- § 4. Ministerul Public / 177
 - 4.1. Considerații preliminare / 177
 - 4.2. Principiile în conformitate cu care își desfășoară activitatea Ministerul Public / 178
 - 4.3. Organizarea Ministerului Public / 181
 - 4.4. Conducerea Ministerului Public / 183
 - 4.5. Atribuțiile Ministerului Public / 184
- § 5. Organele de cercetare penală / 187
 - 5.1. Considerații preliminare / 187
 - 5.2. Organizarea și funcționarea organelor de cercetare penală / 188
 - 5.2.1. Organele de cercetare penală ale poliției judiciare / 188
 - 5.2.2. Organele de cercetare penală speciale / 190
 - 5.3. Atribuțiile organelor de cercetare penală în cadrul procesului penal / 192
- Secțiunea a III-a. Subiecții procesuali principali / 193*
 - § 1. Considerații introductive / 193
 - § 2. Suspectul / 194
 - 2.1. Noțiune / 194
 - 2.2. Drepturile și obligațiile suspectului / 201
 - § 3. Persoana vătămată / 202
 - 3.1. Noțiune / 202

3.2. Constituirea persoanei vătămate în procesul penal / 204

3.3. Drepturile și obligațiile persoanei vătămate în procesul penal / 206

Secțiunea IV-a. Părțile în procesul penal / 208

§ 1. Considerații preliminare / 208

§ 2. Inculpatul / 210

2.1. Noțiune / 210

2.2. Drepturile și obligațiile inculpatului în procesul penal / 212

§ 3. Partea civilă / 213

3.1. Noțiune / 213

3.2. Constituirea părții civile în procesul penal / 215

3.2.1. Avantajele constituirii părții civile în procesul penal / 215

3.2.2. Cine poate avea calitatea de parte civilă în cadrul procesului penal / 216

3.2.3. Momentul până la care se poate constitui partea civilă / 220

3.2.4. Modalitatea de constituire a părții civile / 222

3.2.5. Drepturile și obligațiile părții civile / 223

§ 4. Partea responsabilă civilmente / 225

4.1. Noțiune / 225

4.2. Răspunderea pentru fapta altuia în temeiul dispozițiilor Codului civil / 228

4.2.1. Răspunderea persoanei care în temeiul legii, al unui contract ori al unei hotărâri judecătorești este obligată să supravegheze un minor sau o persoană pusă sub interdicție / 228

4.2.2. Răspunderea comitenților pentru prepușii lor / 232

4.3. Răspunderea pentru fapta altuia în temeiul dispozițiilor Legii nr. 22/1969 / 235

4.4. Momentul până la care se poate constitui partea responsabilă civilmente în procesul penal / 240

4.4.1. Constituirea părții responsabile civilmente prin introducerea în proces de către organele judiciare / 240

4.4.2. Constituirea părții responsabile civilmente prin intervenție / 243

4.5. Drepturile și obligațiile părții responsabile civilmente / 243

Secțiunea V-a. Succesorii, reprezentanții și substituiții procesuali / 245

§ 1. Succesorii / 245

- § 2. Reprezentanții / 247
- § 3. Substituiții procesuali / 254
- Secțiunea a VI-a. Avocatul / 255*
 - § 1. Considerații introductive / 255
 - § 2. Calitatea de avocat / 256
 - § 3. Modalitatea prin care avocatul participă la desfășurarea procesului penal / 260
 - 3.1. Considerații preliminare / 260
 - 3.2. Asistența juridică / 261
 - 3.2.1. Noțiune / 261
 - 3.2.2. Asistența juridică facultativă / 262
 - 3.2.3. Asistența juridică obligatorie / 263
 - 3.2.3.1. Asistența juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului minor / 264
 - 3.2.3.2. Asistența juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului față de care s-a dispus măsura educativă privativă de libertate a internării într-un centru educativ sau într-un centru de detenție, măsura privativă de libertate a reținerii sau arestării preventive, măsura de siguranță a internării medicale / 265
 - 3.2.3.3. Asistența juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului atunci când organul judiciar apreciază că acesta nu și-ar putea face singur apărarea / 266
 - 3.2.3.4. Asistența juridică obligatorie în cursul judecății când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa detențiunii pe viață sau pedeapsa închisorii mai mare de 5 ani / 267
 - 3.2.3.5. Asistența juridică obligatorie a suspectului sau inculpatului în alte cazuri prevăzute de lege / 268
 - 3.2.3.6. Avocatul din oficiu / 269
 - 3.2.3.7. Asistența juridică obligatorie a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente / 271
 - 3.2.3.8. Sancțiunile incidente în cazul nerespectării dispozițiilor privind asistența juridică obligatorie / 272
 - 3.2.4. Asistența juridică gratuită / 274
 - 3.3. Reprezentarea / 275
 - 3.4. Consultarea dosarului penal / 277
 - § 4. Drepturile și obligațiile avocatului în cadrul procesului penal / 282
 - 4.1. Drepturile și obligațiile avocatului suspectului sau inculpatului / 282

4.2. Drepturile și obligațiile apărătorului persoanei vătămate,
părții civile și părții responsabile civilmente / 285

CAPITOLUL AL IV-LEA. ACȚIUNILE ÎN PROCESUL PENAL / 287

Secțiunea I. Acțiunea în justiție / 287

- § 1. Noțiunea de „acțiune în justiție” / 287
- § 2. Dreptul lezat și acțiunea în justiție / 288
- § 3. Dreptul la acțiune și cererea în justiție / 288
- § 4. Factorii acțiunii în justiție / 289

Secțiunea a II-a. Acțiunea penală / 289

- § 1. Noțiunea de „acțiune penală” / 289
- § 2. Obiectul și subiecții acțiunii penale / 291
 - 2.1. Obiectul acțiunii penale / 291
 - 2.2. Subiecții acțiunii penale / 291
- § 3. Trăsăturile acțiunii penale / 292
- § 4. Momentele desfășurării acțiunii penale / 294
 - 4.1. Punerea în mișcare a acțiunii penale / 294
 - 4.1.1. Momentul în care poate fi pusă în mișcare acțiunea penală / 294
 - 4.1.2. Procedura de punere în mișcare a acțiunii penale / 300
 - 4.2. Exercitarea acțiunii penale / 302
 - 4.3. Stingerea acțiunii penale / 304
 - 4.3.1. Considerații preliminare / 304
 - 4.3.2. Stingerea acțiunii penale în cursul urmăririi penale / 304
 - 4.3.3. Stingerea acțiunii penale în cursul judecății / 305
 - 4.3.4. Cazurile care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale (care sting acțiunea penală) / 307
 - 4.3.4.1. Considerații generale / 307
 - 4.3.4.2. Analiza cazurilor în care acțiunea penală se stinge ca urmare a lipsei de temei / 308
 - 4.3.4.3. Analiza cazurilor în care acțiunea penală se stinge ca urmare a lipsei de obiect / 315
 - 4.4. Continuarea procesului penal / 333

Secțiunea a III-a. Acțiunea civilă / 335

- § 1. Noțiunea de „acțiune civilă în procesul penal” / 335
- § 2. Condițiile exercitării acțiunii civile în procesul penal / 336
 - 2.1. Infracțiunea trebuie să fi cauzat un prejudiciu material sau moral / 336

- 2.2. Între infracțiunea săvârșită și prejudiciul cerut a fi acoperit să existe legătură de cauzalitate / 338
- 2.3. Prejudiciul să fie cert / 340
- 2.4. Prejudiciul să nu fi fost reparat / 342
- 2.5. Să existe manifestarea de voință din partea persoanei juridice sau a persoanei fizice cu capacitate deplină de exercițiu de a fi despăgubită / 343
- § 3. Elementele acțiunii civile / 344
 - 3.1. Obiectul acțiunii civile / 344
 - 3.1.1. Considerații preliminare / 344
 - 3.1.2. Repararea în natură a pagubei cauzate prin infracțiune / 346
 - 3.1.2.1. Restituirea lucrului / 346
 - 3.1.2.2. Desființarea totală sau parțială a unui înscris / 347
 - 3.1.2.3. Restabilirea situației anterioare / 348
 - 3.1.3. Repararea prejudiciului prin plata unei despăgubiri bănești / 348
 - 3.1.4. Problema reparării prejudiciilor nepatrimoniale (morale) / 351
 - 3.1.5. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile / 356
 - 3.2. Subiecții acțiunii civile / 357
 - 3.2.1. Subiecții activi ai acțiunii civile / 357
 - 3.2.2. Subiecții pasivi ai acțiunii civile / 359
- § 4. Exercitarea acțiunii civile / 360
 - 4.1. Dreptul de opțiune în exercitarea acțiunii civile / 360
 - 4.2. Exercitarea acțiunii civile din oficiu / 363
 - 4.3. Exercitarea acțiunii civile la instanța civilă / 366
 - 4.4. Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă / 368
 - 4.4.1. Aspecte preliminare / 368
 - 4.4.2. Acțiunea penală s-a rezolvat separat și înaintea acțiunii civile / 368
 - 4.4.3. Acțiunea civilă s-a rezolvat separat și înaintea acțiunii penale / 369
 - 4.4.4. Acțiunile penală și civilă sunt exercitate concomitent în fața aceleiași instanțe / 370
 - 4.4.5. Acțiunile penală și civilă sunt exercitate concomitent în fața unor instanțe diferite / 371
- § 5. Rezolvarea acțiunii civile în cadrul procesului penal / 372
 - 5.1. Considerații preliminare / 372
 - 5.2. Soluționarea acțiunii civile prin admiterea acestora / 372

- 2.2. Între infracțiunea săvârșită și prejudiciul cerut a fi acoperit să existe legătură de cauzalitate / 338
- 2.3. Prejudiciul să fie cert / 340
- 2.4. Prejudiciul să nu fi fost reparat / 342
- 2.5. Să existe manifestarea de voință din partea persoanei juridice sau a persoanei fizice cu capacitate deplină de exercițiu de a fi despăgubită / 343
- § 3. Elementele acțiunii civile / 344
 - 3.1. Obiectul acțiunii civile / 344
 - 3.1.1. Considerații preliminare / 344
 - 3.1.2. Repararea în natură a pagubei cauzate prin infracțiune / 346
 - 3.1.2.1. Restituirea lucrului / 346
 - 3.1.2.2. Desființarea totală sau parțială a unui înscris / 347
 - 3.1.2.3. Restabilirea situației anterioare / 348
 - 3.1.3. Repararea prejudiciului prin plata unei despăgubiri bănești / 348
 - 3.1.4. Problema reparării prejudiciilor nepatrimoniale (morale) / 351
 - 3.1.5. Tranzacția, medierea și recunoașterea pretențiilor civile / 356
 - 3.2. Subiecții acțiunii civile / 357
 - 3.2.1. Subiecții activi ai acțiunii civile / 357
 - 3.2.2. Subiecții pasivi ai acțiunii civile / 359
- § 4. Exercițarea acțiunii civile / 360
 - 4.1. Dreptul de opțiune în exercitarea acțiunii civile / 360
 - 4.2. Exercițarea acțiunii civile din oficiu / 363
 - 4.3. Exercițarea acțiunii civile la instanța civilă / 366
 - 4.4. Raportul dintre acțiunea penală și acțiunea civilă / 368
 - 4.4.1. Aspecte preliminare / 368
 - 4.4.2. Acțiunea penală s-a rezolvat separat și înaintea acțiunii civile / 368
 - 4.4.3. Acțiunea civilă s-a rezolvat separat și înaintea acțiunii penale / 369
 - 4.4.4. Acțiunile penală și civilă sunt exercitate concomitent în fața aceleiași instanțe / 370
 - 4.4.5. Acțiunile penală și civilă sunt exercitate concomitent în fața unor instanțe diferite / 371
- § 5. Rezolvarea acțiunii civile în cadrul procesului penal / 372
 - 5.1. Considerații preliminare / 372
 - 5.2. Soluționarea acțiunii civile prin admiterea acestora / 372

5.3. Soluționarea acțiunii civile prin respingerea acesteia / 374

5.4. Instanța nu soluționează acțiunea civilă / 375

CAPITOLUL AL V-LEA. COMPETENȚA ÎN MATERIE PENALĂ / 378

Secțiunea I. Noțiunea de „competență” și formele competenței / 378

§ 1. Noțiunea de „competență” / 378

§ 2. Formele competenței / 379

2.1. Considerații preliminare / 379

2.2. Formele fundamentale ale competenței / 380

2.2.1. Competența funcțională (ratione officii) / 380

2.2.2. Competența materială (ratione materiae) / 380

2.2.3. Competența teritorială (ratione loci) / 382

2.2.3.1. Competența pentru infracțiunile săvârșite pe teritoriul României / 382

2.2.3.2. Competența pentru infracțiunile săvârșite în afara teritoriului României / 387

2.3. Formele subsidiare ale competenței / 389

2.3.1. Competența personală (ratione personae) / 389

2.3.2. Competența specială / 393

2.3.3. Competența excepțională / 395

Secțiunea a II-a. Competența funcțională, materială și personală a instanțelor judecătorești / 396

§ 1. Considerații preliminare / 396

§ 2. Competența instanțelor civile / 396

2.1. Competența judecătorilor / 396

2.1.1. Competența funcțională / 396

2.1.2. Competența materială / 397

2.2. Competența tribunalului / 397

2.2.1. Competența funcțională / 397

2.2.2. Competența materială / 398

2.2.3. Competența specială / 399

2.3. Competența tribunalelor specializate / 399

2.3.1. Competența funcțională / 399

2.3.2. Competența personală / 400

2.4. Competența curții de apel / 400

2.4.1. Competența funcțională / 400

2.4.2. Competența materială și personală / 401

2.4.3. Competența specială / 404

§ 3. Competența instanțelor militare / 404

3.1. Considerații preliminare / 404

3.2. Competența tribunalului militar / 405

3.3. Competența curții militare de apel / 406

3.3.1. Competența funcțională / 406

3.3.2. Competența materială și personală / 406

§ 4. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție / 407

4.1. Competența funcțională / 407

4.2. Competența materială și personală / 408

Secțiunea a III-a. Probleme legate de competența în materie penală / 410

§ 1. Prorogarea de competență / 410

1.1. Considerații preliminare / 410

1.2. Concursul de infracțiuni, participația penală, unitatea infracțiunii continuate și a celei complexe și orice alte legături între infracțiuni / 411

1.2.1. Aspecte introductive / 411

1.2.2. Reunirea obligatorie a cauzelor / 412

1.2.3. Reunirea facultativă a cauzelor / 414

1.2.4. Procedura reunirii cauzelor / 416

1.2.5. Disjungerea / 417

1.3. Chestiunile prealabile / 418

1.4. Prorogarea de competență în cazul schimbării încadrării juridice sau schimbării calificării faptei / 420

1.4.1. Schimbarea încadrării juridice / 420

1.4.2. Schimbarea calificării faptei / 421

§ 2. Declinarea de competență, conflictele de competență și excepțiile de necompetență / 422

2.1. Declinarea de competență / 422

2.2. Conflictele de competență / 424

2.3. Excepțiile de necompetență / 427

§ 3. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea / 428

3.1. Considerații preliminare / 428

3.2. Incompatibilitatea subiecților oficiali din cadrul organelor judiciare / 428

3.2.1. Aspecte introductive / 428

3.2.2. Incompatibilitatea judecătorilor / 429

3.2.2.1. Judecătorul a fost reprezentant sau avocat al unei părți ori al unui subiect procesual principal, chiar și în altă cauză [art. 64 alin. (1) lit. a)] / 429

3.2.2.2. Judecătorul este rudă sau afin, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 C. pen. cu una dintre părți, cu un subiect procesual principal, cu avocatul ori cu reprezentantul acestora [art. 64 alin. (1) lit. b)] / 430

- 3.2.2.3. Judecătorul a fost expert sau martor în cauză [art. 64 alin. (1) lit. c)] / 430
- 3.2.2.4. Judecătorul este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal [art. 64 alin. (1) lit. d)] / 431
- 3.2.2.5. Judecătorul a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată [art. 64 alin. (1) lit. e)] / 431
- 3.2.2.6. Există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată [art. 64 alin. (1) lit. f)] / 432
- 3.2.2.7. Judecătorii care sunt soți, rude sau afini între ei, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 C. pen. nu pot face parte din același complet de judecată [art. 64 alin. (2)] / 435
- 3.2.2.8. Judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii [art. 64 alin. (3)] / 436
- 3.2.2.9. Judecătorul de drepturi și libertăți nu poate participa, în aceeași cauză, la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac [art. 64 alin. (4)] / 438
- 3.2.2.10. Judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac [art. 64 alin. (5)] / 442
- 3.2.2.11. Judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației nu poate participa la soluționarea contestației [art. 64 alin. (6)] / 443
- Similar ipotezei prevăzute în art. 64 alin. (3), acest caz este justificat de pronunțarea anterioară a judecătorului cu privire la o măsură supusă contestației, fapt care îl face incompatibil să participe la soluționarea respectivei contestații / 443
- 3.2.3. Incompatibilitatea procurorului / 444
- 3.2.4. Incompatibilitatea organului de cercetare penală / 446

3.2.2.3. Judecătorul a fost expert sau martor în cauză [art. 64 alin. (1) lit. c)] / 430

3.2.2.4. Judecătorul este tutore sau curator al unei părți sau al unui subiect procesual principal [art. 64 alin. (1) lit. d)] / 431

3.2.2.5. Judecătorul a efectuat, în cauză, acte de urmărire penală sau a participat, în calitate de procuror, la orice procedură desfășurată în fața unui judecător sau a unei instanțe de judecată [art. 64 alin. (1) lit. e)] / 431

3.2.2.6. Există o suspiciune rezonabilă că imparțialitatea judecătorului este afectată [art. 64 alin. (1) lit. f)] / 432

3.2.2.7. Judecătorii care sunt soți, rude sau afini între ei, până la gradul al IV-lea inclusiv, ori se află într-o altă situație dintre cele prevăzute la art. 177 C. pen. nu pot face parte din același complet de judecată [art. 64 alin. (2)] / 435

3.2.2.8. Judecătorul care a participat la judecarea unei cauze nu mai poate participa la judecarea aceleiași cauze într-o cale de atac sau la rejudecarea cauzei după desființarea ori casarea hotărârii [art. 64 alin. (3)] / 436

3.2.2.9. Judecătorul de drepturi și libertăți nu poate participa, în aceeași cauză, la procedura de cameră preliminară, la judecata în fond sau în căile de atac [art. 64 alin. (4)] / 438

3.2.2.10. Judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de urmărire sau neprimire în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac [art. 64 alin. (5)] / 442

3.2.2.11. Judecătorul care s-a pronunțat cu privire la o măsură supusă contestației nu poate participa la soluționarea contestației [art. 64 alin. (6)] / 443
Similar ipotezei prevăzute în art. 64 alin. (3), acest caz este justificat de pronunțarea anterioară a judecătorului cu privire la o măsură supusă contestației, fapt care îl face incompatibil să participe la soluționarea respectivei contestații / 443

3.2.3. Incompatibilitatea procurorului / 444

3.2.4. Incompatibilitatea organului de cercetare penală / 446

- 3.2.5. Incompatibilitatea magistratului-asistent și a grefierului / 447
- 3.3. Abținerea / 447
- 3.4. Recuzarea / 448
- 3.5. Procedura de soluționare a cererii de abținere sau recuzare a judecătorului, magistratului-asistent sau grefierului / 449
- 3.6. Procedura de soluționare a cererii de abținere sau recuzare a organului de cercetare penală / 453
- 3.7. Procedura de soluționare a cererii de abținere sau recuzare a procurorului / 453
- 3.8. Sancționarea incompatibilității / 455
- § 4. Strămutarea cauzelor penale / 456
 - 4.1. Noțiunea și temeiul strămutării / 456
 - 4.2. Procedura strămutării / 458
- § 5. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei (art. 76) / 464

CAPITOLUL AL VI-LEA. PROBELE, MIJLOACELE DE PROBĂ ȘI PROCEDEELE PROBATORII ÎN PROCESUL PENAL / 467

Secțiunea I. Probele / 467

- § 1. Noțiunea, importanța și clasificarea probelor în procesul penal / 467
 - 1.1. Noțiunea de „probă” în procesul penal / 467
 - 1.2. Importanța probelor în procesul penal / 467
 - 1.3. Clasificarea probelor / 469
- § 2. Obiectul probațiunii / 471
 - 2.1. Noțiunea de „obiect al probațiunii” / 471
 - 2.2. Faptele și împrejurările care trebuie dovedite / 472
 - 2.3. Faptele și împrejurările care nu trebuie dovedite (dispensa de probă) / 473
 - 2.3.1. Prezumțiile legale absolute (iuris et de iure) / 473
 - 2.3.2. Faptele evidente și faptele notorii / 474
 - 2.3.3. Faptele necontestate / 475
 - 2.4. Alte fapte și împrejurări care pot forma obiectul probațiunii / 475
 - 2.4.1. Faptele similare / 475
 - 2.4.2. Faptele auxiliare / 476
 - 2.4.3. Faptele negative determinate / 476
 - 2.5. Faptele și împrejurările care nu pot forma obiectul probațiunii / 477
 - 2.5.1. Limitări legale ale obiectului probațiunii / 477

2.5.2. Limitări ale obiectului probațiunii derivate din concepția noastră despre lume și societate / 477

2.5.3. Faptele negative nedeterminate / 478

§ 3. Cerințele probelor / 478

3.1. Noțiuni introductive / 478

3.2. Admisibilitatea probei / 479

3.3. Pertinența probei / 479

3.4. Concludența probei / 480

3.5. Administrarea probei trebuie să fie posibilă / 480

3.6. Utilitatea probei / 481

§ 4. Administrarea probelor / 482

§ 5. Excluderea probelor / 487

5.1. Noțiuni introductive / 487

5.2. Probele obținute prin tortură / 488

5.3. Orice alte probe obținute în mod nelegal / 490

5.4. Probele derivate / 491

§ 6. Aprecierea probelor / 492

Secțiunea a II-a. Mijloacele de probă și procedeele probatorii / 496

§ 1. Noțiunea și importanța mijloacelor de probă și a procedeele probatorii în procesul penal / 496

§ 2. Declarațiile părților și ale subiecților procesuali principali / 499

2.1. Declarațiile suspectului sau ale inculpatului / 499

2.1.1. Noțiunea și importanța declarațiilor suspectului sau inculpatului / 499

2.1.2. Procedura de obținere a declarațiilor suspectului sau inculpatului / 502

2.1.2.1. Stabilirea situației personale a suspectului sau inculpatului / 502

2.1.2.2. Comunicarea drepturilor și obligațiilor / 503

2.1.2.3. Procedura de ascultare propriu-zisă / 505

2.1.3. Reguli speciale privind audierea suspectului sau inculpatului / 508

2.1.3.1. Constatarea stării de oboseală excesivă sau de boală a suspectului sau inculpatului / 508

2.1.3.2. Audierea suspectului sau inculpatului aflat în stare de deținere / 509

2.1.4. Valoarea probatorie a declarațiilor suspectului sau inculpatului / 509

2.2. Declarațiile persoanei vătămate, ale părții civile și ale părții responsabile civilmente / 511

- 2.2.1. Noțiunea și importanța declarațiilor persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente / 511
- 2.2.2. Procedura de obținere a declarațiilor persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente / 512
 - 2.2.2.1. Stabilirea situației personale a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente / 512
 - 2.2.2.2. Comunicarea drepturilor și obligațiilor / 512
 - 2.2.2.3. Procedura de audiere propriu-zisă / 514
- 2.2.3. Reguli speciale privind audierea persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente / 515
 - 2.2.3.1. Constatarea stării de oboseală excesivă sau de boală a persoanei audiate / 515
 - 2.2.3.2. Audierea persoanei aflate în stare de deținere / 515
 - 2.2.3.3. Audierea persoanei vătămate ori a părții civile față de care au fost dispuse măsuri specifice de protecție / 515
- 2.2.4. Valoarea probatorie a declarațiilor persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente / 517
- 2.3. Declarațiile martorilor / 518
 - 2.3.1. Noțiunea și importanța declarațiilor martorilor în procesul penal / 518
 - 2.3.2. Persoanele care nu pot fi ascultate ca martor / 519
 - 2.3.2.1. Părțile și subiecții procesuali / 520
 - 2.3.2.2. Persoana incapabilă să relateze în mod conștient fapte sau împrejurări de fapt conforme cu realitatea / 520
 - 2.3.2.3. Persoanele care au obligația păstrării secretului ori a confidențialității / 521
 - 2.3.3. Persoane care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor / 528
 - 2.3.4. Obligațiile și drepturile martorilor / 529
 - 2.3.4.1. Obligațiile martorilor / 529
 - 2.3.4.2. Drepturile martorilor / 531
 - 2.3.5. Procedura de obținere a declarațiilor martorilor / 531
 - 2.3.5.1. Stabilirea situației personale a martorului / 532
 - 2.3.5.2. Comunicarea drepturilor și obligațiilor / 532

- 2.3.5.3. Depunerea jurământului sau a declarației solemne / 533
- 2.3.5.4. Procedura de audiere propriu-zisă / 533
- 2.3.6. Reguli speciale privind audierea martorului / 535
 - 2.3.6.1. Dispoziții speciale privind audierea martorului sub 14 ani / 535
 - 2.3.6.2. Protecția martorilor amenințați / 536
 - 2.3.6.3. Protecția martorilor vulnerabili / 541
- 2.3.7. Valoarea probatorie a declarațiilor martorilor / 542
- 2.4. Procedee speciale de obținere a declarațiilor părților și subiecților procesuali principali / 543
 - 2.4.1. Confruntarea / 543
 - 2.4.2. Audierea prin interpret / 544
- § 3. Identificarea persoanelor și a obiectelor / 546
 - 3.1. Noțiuni introductive / 546
 - 3.2. Identificarea persoanelor / 547
 - 3.3. Identificarea obiectelor / 548
 - 3.4. Pluralitatea de identificări / 548
- § 4. Metode speciale de supraveghere sau cercetare / 549
 - 4.1. Noțiuni introductive / 549
 - 4.2. Supravegherea tehnică / 551
 - 4.2.1. Aspecte conceptuale / 551
 - 4.2.2. Procedura de dispunere a supravegherii tehnice / 553
 - 4.2.2.1. Organul judiciar competent / 553
 - 4.2.2.2. Condiții / 553
 - 4.2.2.3. Emiterea mandatului de supraveghere tehnică / 554
 - 4.2.2.4. Autorizarea supravegherii tehnice de către procuror / 556
 - 4.2.3. Durata mandatului de supraveghere tehnică / 556
 - 4.2.4. Executarea mandatului de supraveghere tehnică / 557
 - 4.2.5. Consemnarea activităților de supraveghere tehnică / 558
 - 4.2.6. Obligația de informare / 560
 - 4.2.7. Conservarea suportului care conține datele obținute / 562
 - 4.3. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane / 563
 - 4.3.1. Definiție / 563
 - 4.3.2. Organul judiciar competent / 563
 - 4.3.3. Condiții. Procedura de dispunere / 564

- 4.3.4. Durata procedurii probatorii / 564
- 4.3.5. Obligația de informare / 565
- 4.4. Reținerea, predarea și percheziționarea trimerilor
poștale / 565
 - 4.4.1. Definiție / 565
 - 4.4.2. Organul judiciar competent / 566
 - 4.4.3. Condiții / 566
 - 4.4.4. Obligația de informare / 567
- 4.5. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate
reală și a colaboratorilor / 567
 - 4.5.1. Organul judiciar competent / 568
 - 4.5.2. Condiții. Conținutul actului de dispoziție / 568
 - 4.5.3. Durata utilizării investigatorului sub acoperire / 569
 - 4.5.4. Activitatea probatorie / 570
 - 4.5.5. Valoare probatorie / 570
 - 4.5.6. Colaboratorul / 571
 - 4.5.7. Investigatorul cu identitate reală / 571
 - 4.5.8. Protecția investigatorului sub acoperire / 572
- 4.6. Participarea autorizată la anumite activități / 573
 - 4.6.1. Definiție / 573
 - 4.6.2. Organul judiciar competent / 574
 - 4.6.3. Condiții. Conținutul actului de dispoziție / 574
 - 4.6.4. Durata participării la activitățile autorizate / 575
 - 4.6.5. Executarea procedurii probatorii speciale / 575
 - 4.6.6. Valoare probatorie / 575
- 4.7. Livrarea supravegheată / 576
 - 4.7.1. Definiție / 576
 - 4.7.2. Organul judiciar competent / 577
 - 4.7.3. Condiții. Conținutul actului de dispoziție / 577
 - 4.7.4. Durata livrării supravegheate / 578
 - 4.7.5. Executarea procedurii probatorii speciale / 578
- 4.8. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de
către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice
ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate
publicului / 579
 - 4.8.1. Definiție / 579
 - 4.8.2. Organul judiciar competent / 580
 - 4.8.3. Condiții. Conținutul actului de dispoziție / 581
 - 4.8.4. Executarea procedurii probatorii speciale / 581
- 4.9. Obținerea de date privind situația financiară a unei
persoane / 582
 - 4.9.1. Definiție / 582
 - 4.9.2. Organul judiciar competent / 582

- 4.9.3. Condiții. Conținutul actului de dispoziție. / 582
- § 5. Conservarea datelor informatice / 583
 - 5.1. Organul judiciar competent / 583
 - 5.2. Condiții. Actul de dispoziție / 583
 - 5.3. Durata conservării datelor informatice. Punerea în executare / 584
- § 6. Înscrierile și mijloacele materiale de probă / 585
 - 6.1. Înscrierile ca mijloace de probă / 585
 - 6.1.1. Noțiune și importanță / 585
 - 6.1.2. Valoarea probatorie a înscrisurilor ca mijloace de probă / 589
 - 6.2. Mijloacele materiale de probă / 590
 - 6.2.1. Noțiune și importanță / 590
 - 6.2.2. Valoarea probatorie a mijloacelor materiale de probă / 591
- § 7. Procedee probatorii de descoperire și de ridicare a înscrisurilor și mijloacelor materiale de probă / 592
 - 7.1. Noțiuni introductive / 592
 - 7.2. Percheziția domiciliară / 592
 - 7.2.1. Aspecte preliminare / 592
 - 7.2.2. Procedura de dispunere a percheziției domiciliare / 594
 - 7.2.2.1. Organul judiciar competent / 594
 - 7.2.2.2. Condiții. Actul de dispoziție / 594
 - 7.2.2.3. Durata mandatului de percheziție domiciliară / 597
 - 7.2.3. Procedura efectuării percheziției domiciliare / 597
 - 7.2.3.1. Organele care pun în executare percheziția domiciliară / 597
 - 7.2.3.2. Timpul efectuării / 598
 - 7.2.3.3. Obligația de înștiințare. Alte reguli procedurale / 599
 - 7.2.3.4. Identificarea și păstrarea obiectelor / 602
 - 7.2.3.5. Procesul-verbal / 603
 - 7.3. Percheziția informatică / 605
 - 7.3.1. Definiție / 605
 - 7.3.2. Organul judiciar competent / 605
 - 7.3.3. Condiții. Actul de dispoziție / 606
 - 7.3.4. Durata mandatului de percheziție informatică / 607
 - 7.3.5. Procedura efectuării percheziției informatice / 607
 - 7.4. Alte forme de percheziție / 609
 - 7.4.1. Percheziția corporală / 609
 - 7.4.2. Percheziția asupra unui vehicul / 611

- 7.5. Ridicarea de obiecte și înscrisuri / 612
- 7.6. Cercetarea la fața locului / 614
 - 7.6.1. Noțiuni și importanță / 614
 - 7.6.2. Procedura cercetării la fața locului / 615
- 7.7. Reconstituirea / 616
 - 7.7.1. Noțiuni și importanță / 616
 - 7.7.2. Procedura reconstituirii / 617
- § 8. Expertiza și constatarea / 618
 - 8.1. Noțiuni introductive / 618
 - 8.2. Constatarea / 619
 - 8.2.1. Aspecte preliminare / 619
 - 8.2.2. Constatarea tehnico-științifică / 620
 - 8.2.3. Constatarea medico-legală / 622
 - 8.2.4. Procedura de efectuare a constatării / 623
 - 8.2.5. Valoarea probatorie a constatării / 624
 - 8.3. Expertizele / 625
 - 8.3.1. Noțiuni și importanță / 625
 - 8.3.2. Felurile expertizei / 626
 - 8.3.3. Expertul / 630
 - 8.3.3.1. Calitatea de expert / 630
 - 8.3.3.2. Incompatibilitatea expertului / 631
 - 8.3.3.3. Drepturile și obligațiile expertului / 632
 - 8.3.3.4. Înlocuirea expertului / 634
 - 8.3.4. Procedura expertizei. Aspecte comune / 635
 - 8.3.4.1. Desemnarea expertului / 635
 - 8.3.4.2. Efectuarea expertizei / 636
 - 8.3.4.3. Raportul de expertiză / 638
 - 8.3.4.4. Audierea expertului după depunerea raportului de expertiză / 638
 - 8.3.4.5. Suplimentul de expertiză. Noua expertiză / 638
 - 8.3.4.6. Valoarea probatorie a raportului de expertiză / 639
 - 8.3.4.7. Prezentarea scriptelor de comparație / 640
 - 8.3.5. Expertiza medico-legală psihiatrică / 641
 - 8.3.5.1. Noțiuni / 641
 - 8.3.5.2. Procedura efectuării expertizei medico-legale psihiatrice / 642
 - 8.3.5.3. Internarea nevoluntară în vederea efectuării expertizei medico-legale psihiatrice / 643
 - 8.3.6. Expertiza toxicologică / 646
 - 8.3.6.1. Noțiuni / 646
 - 8.3.6.2. Efectuarea expertizei toxicologice / 646

- 8.3.7. Expertiza genetică judiciară / 647
 - 8.3.7.1. Noțiune / 647
 - 8.3.7.2. Efectuarea expertizei genetice judiciare / 647
- 8.4. Alte lucrări medico-legale / 648
 - 8.4.1. Aspecte preliminare / 648
 - 8.4.2. Autopsia medico-legală / 648
 - 8.4.2.1. Noțiune / 648
 - 8.4.2.2. Efectuarea autopsiei medico-legale / 649
 - 8.4.2.3. Raportul de expertiză / 650
 - 8.4.2.4. Autopsia medico-legală a fătului. Autopsia medico-legală a unui nou-născut / 650
 - 8.4.3. Exhumarea / 651
 - 8.4.4. Examinarea medico-legală a persoanei / 651
 - 8.4.5. Examinarea fizică / 652
 - 8.4.5.1. Noțiune / 652
 - 8.4.5.2. Efectuarea examinării fizice / 652
 - 8.4.5.3. Valoarea probatorie / 654
- § 9. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane / 654
 - 9.1. Fotografierea / 654
 - 9.2. Luarea amprentelor / 655
- § 10. Alte instituții legate de administrarea probelor în procesul penal / 655
 - 10.1. Noțiuni introductive / 655
 - 10.2. Comisia rogatorie / 656
 - 10.2.1. Noțiune și importanță / 656
 - 10.2.2. Condițiile în care poate fi dispusă o comisie rogatorie și actele ce pot face obiectul acesteia / 656
 - 10.2.3. Procedura de efectuare a comisiei rogatorii / 657
 - 10.3. Delegarea / 658

CAPITOLUL AL VII-LEA. MĂSURILE PROCESUALE / 659

Secțiunea I. Considerații generale privind măsurile procesuale / 659

- § 1. Noțiunea și importanța măsurilor procesuale / 659
- § 2. Clasificarea măsurilor procesuale / 661

Secțiunea a II-a. Măsurile preventive / 662

- § 1. Considerații preliminare / 662
- § 2. Luarea, încetarea de drept, revocarea și înlocuirea măsurilor preventive / 664
 - 2.1. Luarea măsurilor preventive / 664
 - 2.1.1. Condițiile în care se pot lua măsurile preventive / 664

- 2.1.2. Organele judiciare care pot lua măsurile de prevenție și actele prin care pot fi luate aceste măsuri / 666
- 2.1.3. Aspecte de drept comparat / 667
- 2.2. Încetarea de drept, revocarea și înlocuirea, măsurilor preventive / 669
 - 2.2.1. Încetarea de drept a măsurilor preventive / 669
 - 2.2.1.1. Cazuri generale de încetare de drept a măsurilor preventive / 670
 - 2.2.1.2. Cazuri particulare de încetare de drept a măsurii arestării preventive și a arestului la domiciliu / 671
 - 2.2.2. Revocarea măsurilor preventive / 672
 - 2.2.3. Înlocuirea măsurilor preventive / 676
- § 3. Căile de atac împotriva actelor prin care se dispune luarea, încetarea de drept, revocarea sau înlocuirea măsurilor preventive / 679
 - 3.1. Noțiuni introductive / 679
 - 3.2. Plângerea împotriva ordonanței prin care s-a luat măsura reținerii, măsura controlului judiciar sau măsura controlului judiciar pe cauțiune / 679
 - 3.2.1. Plângerea împotriva ordonanței prin care s-a luat măsura reținerii / 679
 - 3.2.2. Plângerea împotriva ordonanței prin care s-a luat măsura controlului judiciar sau măsura controlului judiciar pe cauțiune / 680
 - 3.3. Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale / 681
 - 3.4. Contestația împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în procedura camerei preliminare / 684
 - 3.5. Contestația împotriva încheierilor prin care se dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății / 686
- § 4. Măsurile preventive privite în special / 688
 - 4.1. Reținerea / 688
 - 4.1.1. Aspecte preliminare / 688
 - 4.1.2. Condiții specifice de luare a măsurii reținerii / 688
 - 4.1.3. Durata măsurii reținerii / 689
 - 4.1.4. Procedura luării și executării măsurii reținerii / 689
 - 4.2. Controlul judiciar / 693
 - 4.2.1. Aspecte preliminare / 693

- 4.2.2. Condiții specifice de luare a măsurii controlului judiciar / 693
- 4.2.3. Procedura luării și executării măsurii controlului judiciar / 694
- 4.2.4. Modificarea măsurii controlului judiciar / 698
- 4.2.5. Durata măsurii controlului judiciar / 699
 - 4.2.5.1. Durata măsurii controlului judiciar în cursul urmăririi penale / 700
 - 4.2.5.2. Durata măsurii controlului judiciar în cursul fazei de judecată / 701
- 4.3. Controlul judiciar pe cauțiune / 702
 - 4.3.1. Aspecte preliminare / 702
 - 4.3.2. Condiții specifice de luare a măsurii / 702
 - 4.3.3. Procedura luării și executării măsurii controlului judiciar pe cauțiune / 703
 - 4.3.4. Cauțiunea / 704
 - 4.3.4.1. Definiție / 704
 - 4.3.4.2. Confiscarea cauțiunii / 705
 - 4.3.4.3. Restituirea cauțiunii / 705
 - 4.3.4.4. Cauțiunea stabilită pentru persoana juridică / 705
 - 4.3.5. Durata măsurii controlului judiciar pe cauțiune / 706
- 4.4. Arestul la domiciliu / 706
 - 4.4.1. Aspecte preliminare / 706
 - 4.4.2. Condiții specifice de luare a măsurii / 707
 - 4.4.3. Procedura luării și executării măsurii arestului la domiciliu / 708
 - 4.4.3.1. Luarea măsurii arestului la domiciliu / 708
 - 4.4.3.2. Conținutul măsurii arestului la domiciliu / 709
 - 4.4.3.3. Supravegherea măsurii arestului la domiciliu / 711
 - 4.4.4. Durata măsurii arestului la domiciliu / 713
 - 4.4.4.1. Durata măsurii arestului la domiciliu în cursul urmăririi penale / 713
 - 4.4.4.2. Durata măsurii arestului la domiciliu în cursul fazei de judecată / 713
- 4.5. Arestarea preventivă / 716
 - 4.5.1. Aspecte preliminare / 716
 - 4.5.2. Condiții specifice de luare a măsurii arestării preventive / 716
 - 4.5.3. Arestarea preventivă a inculpatului în cursul urmăririi penale / 721

4.5.3.1. Organul judiciar competent / 721

4.5.3.2. Procedura de luare a măsurii arestării preventive / 721

4.5.3.3. Punerea în executare a măsurii arestării preventive / 723

4.5.3.4. Durata măsurii arestării preventive / 727

4.5.3.5. Respingerea propunerii de arestare preventivă / 728

4.5.3.6. Prolungirea măsurii arestării preventive / 728

4.5.4. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura camerei preliminare / 732

4.5.5. Arestarea preventivă a inculpatului în cursul judecății / 733

4.5.6. Aspecte conexe arestării preventive a inculpatului / 735

4.5.6.1. Luarea măsurilor de ocrotire / 735

4.5.6.2. Tratamentul medical sub pază permanentă / 736

§ 5. Măsurile preventive aplicabile minorilor / 736

Secțiunea a III-a. Măsurile de siguranță cu caracter medical / 738

§ 1. Considerații preliminare / 738

§ 2. Obligarea provizorie la tratament medical / 739

2.1. Noțiuni introductive / 739

2.2. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară / 740

2.3. Luarea măsurii obligării provizorii la tratament medical în cursul judecării cauzei / 743

2.4. Ridicarea măsurii obligării provizorii la tratament medical / 743

2.5. Înlocuirea măsurii obligării provizorii la tratament medical cu măsura internării medicale provizorii / 743

§ 3. Internarea medicală provizorie / 743

3.1. Noțiuni introductive / 743

3.2. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul urmăririi penale sau al procedurii de cameră preliminară / 745

3.3. Luarea măsurii internării medicale provizorii în cursul judecării cauzei sau în cazul netrimiterii în judecată / 747

3.4. Ridicarea măsurii internării medicale provizorii / 748

Secțiunea a IV-a. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii / 748

- § 1. Măsurile asigurătorii / 748
 - 1.1. Noțiuni introductive / 748
 - 1.2. Bunurile asupra cărora se pot lua măsuri asigurătorii / 750
 - 1.3. Bunurile asupra cărora nu se pot lua măsuri asigurătorii / 751
 - 1.4. Procedura de luare a măsurilor asigurătorii în general / 752
 - 1.5. Aducerea la îndeplinire a măsurilor asigurătorii / 754
 - 1.6. Căile de atac împotriva actelor prin care se dispune luarea măsurilor asigurătorii / 756
 - 1.6.1. Aspecte preliminare / 756
 - 1.6.2. Contestația împotriva ordonanței prin care procurorul dispune luarea măsurilor asigurătorii sau a modului de aducere la îndeplinire a măsurilor asigurătorii / 757
 - 1.6.3. Contestația împotriva încheierii prin care judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată dispune luarea măsurilor asigurătorii / 758
 - 1.6.4. Contestația împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurilor asigurătorii luate de judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată / 759
 - 1.7. Verificarea măsurilor asigurătorii / 760
 - 1.8. Măsurile asigurătorii, privite în special / 761
 - 1.8.1. Sechestrul penal propriu-zis / 761
 - 1.8.2. Poprirea / 761
 - 1.8.3. Notarea ipotecară / 762
 - 1.9. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile și imobile sechestrate / 763
 - 1.9.1. Aspecte preliminare / 763
 - 1.9.2. Procedura valorificării bunurilor mobile sechestrate în cursul urmăririi penale / 764
 - 1.9.3. Procedura valorificării bunurilor mobile sechestrate în cursul judecății / 765
- § 2. Restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare / 766
 - 2.1. Restituirea lucrurilor / 766
 - 2.2. Restabilirea situației anterioare / 767

CAPITOLUL AL VIII-LEA. ACTELE PROCESUALE ȘI PROCEDURALE COMUNE / 770

Secțiunea I. Actele procesuale și actele procedurale / 770

- § 1. Noțiunile de „act procesual” și de „act procedural” / 770

§ 2. Acte procedurale comune / 772

2.1. Procedura citării / 772

2.1.1. Noțiune și importanță / 772

2.1.2. Modul de citare și conținutul citației / 774

2.1.3. Locul de citare / 776

2.1.4. Înmânarea citației / 780

2.1.4.1. Înmânarea citației persoanei care urmează să se prezinte în fața organelor judiciare / 780

2.1.4.2. Înmânarea citației altor persoane / 781

2.1.4.3. Dovada de primire și procesul-verbal de predare a citației / 783

2.2. Comunicarea altor acte procedurale / 785

2.3. Mandatul de aducere / 787

2.4. Accesul la bazele electronice de date / 789

§ 3. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite / 790

3.1. Modificarea actelor procedurale / 790

3.2. Îndreptarea erorilor materiale / 791

3.3. Înlăturarea unor omisiuni vădite / 792

Secțiunea a II-a. Instituții legate de actele procesuale și procedurale / 793

§ 1. Considerații preliminare / 793

§ 2. Termenele în procesul penal / 795

2.1. Noțiune / 795

2.2. Clasificarea termenelor / 796

2.2.1. Termenele substanțiale și termenele procedurale / 796

2.2.2. Termenele peremptorii și termenele dilatorii / 796

2.2.3. Termenele pe ore, pe zile, pe luni, pe ani și termenele nedeterminate / 797

2.2.4. Termenele legale și termenele judiciare / 798

2.2.5. Termenele fixe, termenele maxime și termenele minime / 799

2.2.6. Termenele de succesiune și termenele de regresivitate / 799

2.3. Modul de calcul al termenelor / 800

2.3.1. Calculul termenelor substanțiale / 800

2.3.2. Calculul termenelor procedurale / 801

2.4. Acte considerate ca făcute în termen / 802

§ 3. Sancțiunile procedurale penale / 803

3.1. Noțiunea de „sancțiune procedurală penală” / 803

3.2. Inexistența / 804

3.3. Decăderea / 805

- 3.4. Inadmisibilitatea / 806
- 3.5. Excluderea probelor / 807
- 3.6. Nulitățile / 807
 - 3.6.1. Noțiuni / 807
 - 3.6.2. Clasificarea nulităților / 809
 - 3.6.3. Nulitățile absolute / 809
 - 3.6.3.1. Trăsături specifice / 809
 - 3.6.3.2. Încălcarea dispozițiilor privind compunerea completului de judecată / 810
 - 3.6.3.3. Încălcarea dispozițiilor privind competența materială și competența personală / 811
 - 3.6.3.4. Încălcarea dispozițiilor privind publicitatea ședinței de judecată / 812
 - 3.6.3.5. Încălcarea dispozițiilor privind participarea procurorului, atunci când aceasta este obligatorie potrivit legii / 813
 - 3.6.3.6. Încălcarea dispozițiilor privind asistarea de către avocat a subiecților procesuali principali și a părților, atunci când asistența juridică este obligatorie / 813
 - 3.6.3.7. Încălcarea dispozițiilor privind prezența suspectului sau inculpatului, atunci când participarea sa este obligatorie potrivit legii / 815
 - 3.6.4. Nulitățile relative / 816
 - 3.6.5. Efectele nulităților / 819

Secțiunea a III-a. Cheltuielile judiciare și amenda judiciară / 820

- § 1. Cheltuielile judiciare / 820
 - 1.1. Noțiuni introductive / 820
 - 1.2. Sumele convenite martorului, expertului și interpretului / 820
 - 1.3. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de renunțare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunțare la aplicarea pedepsei / 821
 - 1.4. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de achitare sau de încetare a procesului penal / 822
 - 1.4.1. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de achitare / 822
 - 1.4.2. Plata cheltuielilor avansate de stat în caz de încetare a procesului penal / 823
 - 1.5. Plata cheltuielilor avansate de stat în alte cazuri / 824

- 1.5.1. Suportarea cheltuielilor judiciare avansate de stat în cazul cererii de continuare a procesului penal / 824
- 1.5.2. Suportarea cheltuielilor judiciare avansate de stat în cazul declarării apelului, recursului în casație ori al introducerii unei contestații sau a oricărei alte cereri / 825
- 1.6. Suportarea cheltuielilor judiciare făcute de părți și de subiecții procesuali principali / 826
- § 2. Amenda judiciară / 828

CAPITOLUL I

NOȚIUNEA ȘI SISTEMUL PROCESULUI PENAL ȘI ALE DREPTULUI PROCESUAL PENAL

Secțiunea I

Procesul penal ca mijloc de realizare a justiției penale

§ 1. Definiția procesului penal

Împotriva celor care săvârșesc infracțiuni, statul, prin intermediul organelor sale specializate, intervine pentru a-i sancționa, reeduca și reda societății.

Reacția societății față de cei ce intră în conflict cu legea penală nu este arbitrară, ci, dimpotrivă, chibzuită, amplu reglementată prin dispozițiile legii¹. De aceea, între săvârșirea infracțiunii și aplicarea unei sancțiuni penale autorului ei se situează procesul penal ca activitate organizată în vederea adoptării unei soluții corespunzătoare datelor concrete ale fiecărei cauze penale.

Descoperirea infracțiunilor, identificarea și prinderea infractorilor, strângerea și administrarea probelor, tragerea la răspundere penală și civilă (eventual) se constituie într-o activitate complexă desfășurată de către organele specializate ale statului.

La înfăptuirea justiției penale participă și persoanele care au drepturi și obligații ce decurg din săvârșirea infracțiunii, persoane care poartă denumirea de părți, respectiv subiecți procesuali principali, precum și alți subiecți procesuali care, potrivit legii, au drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale. De asemenea, un rol foarte important în desfășurarea procesului penal îl are avocatul, participant procesual căruia actualul Cod de procedură penală îi recunoaște o paletă largă de drepturi și obligații, dovadă fiind reglementarea detaliată a atribuțiilor acestuia pe parcursul procesului penal.

Față de cele arătate mai sus, definim **procesul penal** ca fiind *activitatea reglementată de lege, la care participă organele competente,*

¹ G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *Procédure pénale*, 21e éd., Dalloz, Paris, 2008, p. 1; J. Languier, P. Conte, *Procédure pénale*, 21e éd., Dalloz, Paris, 2006, p. 1; Pop I, p. 3; G. Stefani, G. Levasseur, *Droit pénal général et procédure pénale*, Dalloz, Paris, 1975, t. II, p. 1.

părțile, subiecții procesuali principali, avocatul și alți subiecți procesuali, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală.

Definițiile date în literatura de specialitate sunt apropiate de aceea formulată de noi, conținând unele aspecte specifice.

Astfel, unii autori¹ arată că, la procesul penal, participă părțile „ca titulare de drepturi și obligații”. Sub acest aspect, apreciem că și ceilalți participanți (subiecții procesuali principali, avocatul, martorul etc.) sunt titulari de drepturi și obligații și, în consecință, pentru simplificarea definiției, am renunțat la precizarea amintită.

Alți autori², în definiția pe care au dat-o procesului penal, având în vedere dispozițiile art. 1 alin. (2) din Codul de procedură penală 1968, completeau scopul procesului penal cu următoarele imperative: apărarea ordinii publice, a proprietății, întărirea legalității, prevenirea infracțiunilor, precum și educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor și a regulilor de conviețuire socială³. Apreciam, în lucrări anterioare, că scopul relevat mai sus nu este propriu procesului penal, acesta fiind realizat și prin specificul altor activități judiciare⁴ sau fără caracter judiciar.

În alte definiții se menționează și raporturile ce se nasc între participanții la activitatea procesual penală⁵. Apreciam că nu este necesară o asemenea precizare, deoarece, așa cum se arată în opinia unor autori⁶, desfășurarea activității procesual penale implică în mod necesar existența unor raporturi juridice tipice.

În sfârșit, în alte opinii, definiția procesului penal cuprinde sublinierea că acesta se înfățișează ca o suită de acte diverse, efectuate de autoritățile publice pentru rezolvarea problemelor legate de consecințele ce decurg din săvârșirea unei infracțiuni⁷.

¹ Theodoru 3, p. 20.

² Volonciu 1, p. 7; în același sens, a se vedea: Volonciu 3, p. 13; M. Basarab, *Drept procesual penal*, ed. a 2-a, revăzută și adăugită, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Facultatea de Drept, 1973, vol. I, p. 5.

³ Theodoru 3, p. 20.

⁴ Acest scop îl are și procesul civil (a se vedea: G. Boroș, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ed. a 4-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017; V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Teoria generală*, Ed. Național, București, 1996, vol. I, pp. 148-149; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Ed. Europa Nova, București, 1995, vol. I, pp. 24-25; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Tratat de drept procesual civil*, Tipografia Universității din București, 1973, p. 17).

⁵ A se vedea, în acest sens, M. Basarab, *op. cit.*, p. 5.

⁶ Volonciu 1, p. 8.

⁷ G. Stefani, G. Levasseur, B. Bouloc, *op. cit.*, p. 5; J. Pradel, *Droit pénal. Procédure pénale*, Ed. Cujas, Paris, 1980, t. II, p. 4.

Procesul penal este o categorie juridică foarte complexă și nu trebuie confundat cu noțiunea de „activitate judiciară în materie penală”, aceasta din urmă având o arie de cuprindere mai restrânsă, incluzând numai totalitatea manifestărilor organelor judiciare penale¹. Or, în perimetrul procesului penal, alături de organele judiciare penale, participă și părțile, avocatul, subiecții procesuali principali (suspectul și persoana vătămată), precum și alți subiecți procesuali (organele operative din Ministerul Afacerilor Interne, organele de constatare, martorii, experții etc.).

Procesul penal nu poate fi confundat nici cu justiția penală, aceasta din urmă fiind opera organelor judecătorești. În acest sens, în art. 126 alin. (1) din Constituția României² se precizează că justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Justiția penală este deci o activitate socială subsumată procesului penal.

Conchizând, putem spune că *procesul penal este o categorie juridică cu o sferă de cuprindere mai largă decât activitatea judiciară penală, iar justiția penală este un segment al activității judiciare penale incluse în procesul penal.*

§ 2. Analiza definiției procesului penal

Fiind o activitate complexă, cu o autonomie bine determinată în cadrul activităților sociale, procesul penal, în definiția pe care am enunțat-o, cuprinde o serie de trăsături specifice, ce se impun a fi explicate, pentru a înțelege cum se cuvine acest *fenomen de viață juridică*³, de importanță majoră în restabilirea ordinii de drept încălcate prin săvârșirea unor fapte ce prezintă pericol social.

a) Denumirea de **proces** derivă din cuvântul latin „*processus*”, care semnifică înaintare, progres (*pro* – înainte și *cessus, cedere* – a merge). În cazul procesului penal, această noțiune indică mișcarea, acțiunea, activitatea ce trebuie să se desfășoare pentru aplicarea dreptului penal, pentru descoperirea, prinderea, cercetarea și judecarea acelor care săvârșesc infracțiuni⁴.

¹ Volonciu 3, p. 9.

² Constituția României a fost republicată în M. Of. nr. 767 din 31 octombrie 2003, în urma modificării și completării prin Legea nr. 429/2003, publicată în M. Of. nr. 758 din 29 octombrie 2003.

³ Dongoroz 1, p. 10.

⁴ Pop 1, pp. 5-6. I. Tanoviceanu, întemeietorul școlii de drept procesual penal român, considera procedura penală ca fiind „modul cum de la infracțiune se ajunge la pedeapsă, arătând autoritățile competente de a judeca, precum și modul lor și al justițiabililor de a proceda” (I. Tanoviceanu, *Curs de procedură penală română*, Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă, București, 1913, p. 2).

În sensul arătat mai sus, *procesul penal se înfățișează ca un complex de acte succesive, care, datorită desfășurării lor coordonate și progresive*¹, dă imaginea unei activități organizate în care se urmăresc aflarea adevărului și pronunțarea unei soluții juste în legătură cu conflictul de drept dedus spre rezolvare organelor competente.

Termenul **proces** a intrat în patrimoniul conceptelor juridice aproximativ în secolul al XII-lea grație activității glosatorilor².

În vorbirea curentă, noțiunea de **proces** capătă, în mod neștiințific, semnificația de „cauză penală” sau „pricină penală”³.

b) **Procesul penal este o activitate reglementată de lege**; această înscrisere între coordonatele stricte ale legii s-a materializat în timp în adagiul „*nullum iudicium sine lege*”. Deși reglementarea prin lege nu caracterizează numai procesul penal, apreciem totuși că, în mod special, se cuvine subliniat acest lucru în cazul acestei activități sociale. O asemenea mențiune își găsește justificarea în faptul că, mai mult decât orice alt sector al activității judiciare, legiuitorul, prin reglementarea pe care o face procesului penal, precizează până în cele mai mici amănunte cum să se procedeze în rezolvarea cauzelor penale⁴.

De asemenea, trebuie arătat că stricta legalitate a procesului penal se impune și datorită unor instituții procesuale cu caracter de constrângere (măsurile preventive, măsurile asigurătorii, supravegherea tehnică), care, în cazul folosirii lor în afara legii, pot aduce vătămări drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei.

În cazul procesului penal, drepturile părților și ale subiecților procesuali principali sunt însoțite de o suită de garanții, iar eficiența exercitării drepturilor prevăzute de lege este strâns legată de realizarea tuturor activităților procesuale în conformitate cu legea.

În cazul încălcării legalității în procesul penal, pot fi aplicate sancțiuni de ordin administrativ⁵, civil¹ sau penal² subiecților procesuali care au

¹ Dongoroz 1, p. 7; în același sens, a se vedea V. Manzini, *Trattato di diritto processuale penale*, Unione Tip. Edit. Torinese, Torino, 1931, vol. I, p. 69.

² Glosele sunt alterațiuni de texte, făcute din greșeală, cu ocazia transcrierii manuscriselor jurisconsultilor clasici. Glosele nu trebuie confundate cu notițele prin care specialiștii de la începuturile Evului Mediu explicau textele legislației lui Iustinian și care poartă același nume (E. Molcuț, *Drept privat roman. Terminologie juridică romană*, Ed. Universul Juridic, București, 2011, p. 56).

³ Theodoru 1, p. 10.

⁴ Uneori, legea prevede chiar orele între care poate fi efectuat un act procedural. Spre exemplu, potrivit art. 159 alin. (3), percheziția domiciliară nu poate fi începută înainte de ora 6:00 sau după ora 20:00.

⁵ *Amenda judiciară*, care se aplică în cazul săvârșirii unor abateri în cursul procesului penal, este, în opinia noastră, o sancțiune cu caracter administrativ (a se vedea art. 283).

realizat activitatea procesuală fără respectarea legii. În același timp, actele procesuale și procedurale neconforme cu legea sunt invalidate prin sancțiuni procedurale³.

c) La desfășurarea procesului penal participă organele competente, părțile, subiecții procesuali principali, avocatul și alți subiecți procesuali

Organele competente să realizeze activitatea procesuală sunt organele judiciare și alte organe ale statului, prevăzute în mod expres în lege.

Organele judiciare sunt organe de stat care, prin prepușii lor, acționează ca subiecți oficiali în anumite faze ale procesului penal⁴.

În faza de urmărire penală *își desfășoară activitatea organele de cercetare penală, procurorul și judecătorul de drepturi și libertăți*. Procurorul are rolul de organ de supraveghere a întregii urmăririi penale, conducând și controlând nemijlocit activitatea organelor de cercetare penală [art. 56 alin. (1)]. Judecătorul de drepturi și libertăți funcționează în cadrul instanței și, potrivit art. 53, soluționează, în cursul urmăririi penale, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind măsurile preventive, măsurile asigurătorii, măsurile de siguranță cu caracter provizoriu, actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege, încuviințarea perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor probatorii potrivit legii, procedura audierii anticipate, precum și alte situații expres prevăzute de lege.

În faza de judecată *își desfășoară activitatea judecătorul de cameră preliminară, procurorul și instanțele judecătorești*. Conform art. 54, în

¹ În ipoteza reparării pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate, potrivit art. 542, statul are *acțiune în regres* împotriva persoanei care, cu rea-credință sau din culpă gravă, a provocat situația generatoare de daune sau împotriva instituției la care aceasta este asigurată pentru despăgubiri în caz de prejudicii provocate în exercițiul profesiei. În literatura de specialitate anterioară actualului Cod de procedură penală s-a exprimat, în mod corect, opinia că poate interveni și o răspundere civilă delictuală a tribunalelor sau a parchetelor de pe lângă tribunale, pentru actele de procedură întocmite de magistrat sau de personalul auxiliar de specialitate, sub semnătura magistratului, având în vedere calitatea de comitent a tribunalului și a parchetului corespunzător (G.C. Frențiu, *Răspunderea civilă delictuală, în calitate de comitent, a tribunalului sau, respectiv, a Parchetului de pe lângă tribunal, pentru actele de procedură întocmite de magistrat sau de personalul auxiliar, sub semnătura magistratului*, în Dr. nr. 3/2001, p. 39).

² În cazul în care se săvârșesc anumite infracțiuni împotriva înfăptuirii justiției, când subiectul este circumstanțiat prin calitatea de organ de cercetare penală, judecător, procuror (a se vedea art. 280 C. pen., art. 283 C. pen.) sau avocat ori reprezentant al unei părți (a se vedea art. 284 C. pen.).

³ Sancțiunile procedurale sunt: inexistența, decăderea, inadmisibilitatea, excluderea probelor și nulitățile.

⁴ V. Rămureanu, *Competența penală a organelor judiciare*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, pp. 30-31.

cadrul instanței, potrivit competenței acesteia, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror, verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală, soluționează plângerile împotriva soluțiilor de neurmărire sau de netrimitere în judecată, soluționează alte situații expres prevăzute de lege. Procurorul, conform art. 363, participă obligatoriu¹ la judecarea cauzelor penale, exercitând un rol activ în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale. Instanțele judecătorești au rolul dominant în această etapă a procesului penal, deoarece acestea pronunță soluția la terminarea judecării cauzei.

Judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești, în activitatea pe care o desfășoară, colaborează cu procurorul și, foarte rar, cu organele de cercetare penală².

Alături de organele judiciare, la desfășurarea procesului penal participă **părțile, subiecții procesuali principali, avocatul și alți subiecți procesuali**.

Părțile sunt persoane fizice sau juridice care au drepturi și obligații localizate în conținutul principalelor raporturi juridice, de ordin penal sau civil, care se nasc în activitatea procesual penală. Sunt părți în procesul penal inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente³.

Subiecții procesuali principali sunt, potrivit art. 33 alin. (1), suspectul și persoana vătămată, participanți cărora legea le recunoaște aceleași drepturi și obligații ca și părților, cu anumite excepții expres prevăzute.

¹ Menționăm, din această perspectivă, un aspect de noutate față de reglementarea anterioară. Astfel, conform art. 315 din Codul de procedură penală anterior, procurorul participa obligatoriu la ședințele de judecată ale judecătorilor în cinci categorii de cauze, existând posibilitatea desfășurării unor ședințe de judecată unde participarea procurorului era facultativă.

² Colaborarea dintre instanță și organele de cercetare penală este exclusă, deoarece procurorul este „stăpânul” fazei de urmărire penală și, în consecință, el este „reprezentantul” tuturor organelor de urmărire penală; procurorului îi sunt imputabile eventualele neajunsuri, constatate de instanță, în legătură cu desfășurarea urmăririi penale. Uneori însă, pentru a spori operativitatea în procesul penal, instanța colaborează direct cu organele de poliție. În acest sens, conform art. 215 alin. (6), organele de poliție desemnate de judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată să supravegheze respectarea de către inculpat a obligațiilor stabilite odată cu luarea măsurii controlului judiciar verifică periodic respectarea obligațiilor, iar în cazul în care constată încălcări ale acestora, sesizează de îndată judecătorul de cameră preliminară, în procedura de cameră preliminară, sau instanța de judecată, în cursul judecării. De asemenea, potrivit art. 152, organele de urmărire penală (inclusiv organele de cercetare ale poliției judiciare), *cu autorizarea prealabilă a judecătorului de drepturi și libertăți*, pot solicita unui furnizor de rețele publice de comunicații electronice sau unui furnizor de servicii de comunicații electronice destinate publicului transmiterea datelor reținute.

³ Analiza detaliată a acestora va fi făcută, pe larg, în Capitolul III, *Participanții în procesul penal*.

Potrivit art. 31, **avocatul** asistă sau reprezintă părțile ori subiecții procesuali în condițiile legii.

În afara părților, a subiecților procesuali principali și a avocatului, la procesul penal participă și alți subiecți procesuali (martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale).

Subliniem faptul că nu toți subiecții procesuali, oficiali sau particulari menționați ca participanți în procesul penal, sunt prezenți în orice cauză penală, anumite părți sau persoane putând să fie absente din cauza aspectelor particulare ale cauzei.

Așadar, distribuția procesuală este diferită de la o cauză la alta¹. În orice caz, în procesul penal, indiferent de simplitatea sau complexitatea acestuia, trebuie să fie prezenți un subiect oficial din cadrul organelor judiciare, precum și suspectul sau inculpatul.

d) Activitatea subiecților oficiali și particulari are ca scop constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, ceea ce prefigurează un principiu fundamental al procesului penal, și anume **operativitatea**².

Cu cât activitatea de adunare și administrare a probelor este mai apropiată de momentul comiterii infracțiunii, cu atât mai mult informațiile necesare aflării adevărului vor fi fidele realității și, implicit, va fi atins scopul procesului penal.

Constatarea completă a infracțiunilor impune organelor judiciare, dar și celorlalți subiecți procesuali obligația de a pune în lumină toate aspectele legate de fapta săvârșită și consecințele ei. În Codul de procedură penală sunt numeroase norme care subliniază necesitatea caracterului complet al activității procesuale³.

Alături de constatarea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, care se înfățișează ca un *prim scop* al procesului penal, în definiție este menționat și al doilea scop, și anume ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nicio persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală. *Scopul imediat* al procesului penal, cu cele două laturi ale sale menționate

¹ Ne îngăduim să comparăm procesul penal cu o piesă de teatru în care distribuția este mai largă sau mai restrânsă, în funcție de scenariu, iar acesta din urmă este conturat de activitatea desfășurată de persoana care a intrat în conflict cu legea penală.

² Principiul operativității în procesul penal va fi analizat, pe larg, în Capitolul II, *Principiile fundamentale ale aplicării legii procesuale penale române*.

³ Art. 323 menționează obligația procurorului de a constata caracterul complet al urmăririi penale. Art. 346 alin. (3) menționează posibilitatea restituirii dosarului la parchet de către judecătorul de cameră preliminară. De asemenea, în art. 395 alin. (1) este prevăzută posibilitatea reluării cercetării judecătorești sau a dezbaterilor pentru lămurirea unor împrejurări ale cauzei.

mai sus, implică asigurarea exercitării atribuțiilor organelor judiciare, garantarea drepturilor părților și ale celorlalți subiecți procesuali, precum și respectarea legii (Constituția României, tratatele constitutive ale Uniunii Europene, celelalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum și pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte).

§ 3. Fazele procesului penal român

3.1. Noțiunea de „fază a procesului penal”

Fazele procesului penal sunt diviziuni ale acestuia, în care își desfășoară activitatea o anumită categorie de organe judiciare în îndeplinirea atribuțiilor ce se înscriu în funcția lor procesuală și după epuizarea cărora pot fi date anumite soluții privind cauza penală.

În cadrul sistemului organelor judiciare penale, fiecărei categorii de organe i-a fost conferită, prin lege, o anumită funcție procesuală, a cărei exercitare se poate suprapune peste o fază a procesului penal. De asemenea, întâlnim și situația în care pe parcursul unei faze a procesului penal sunt exercitate mai multe funcții judiciare.

În cadrul fiecărei funcții judiciare deosebim un complex de atribuții sau activități prin care organele judiciare din aceeași categorie își îndeplinesc sarcinile pe care le au. Este de notat faptul că fiecare funcție judiciară, din complexul de activități care o compun, urmărește o anumită finalitate.

Sub acest aspect, având în vedere dispozițiile art. 3 alin. (1), distingem următoarele patru funcții judiciare: a) funcția de urmărire penală; b) funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală; c) funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată și d) funcția de judecată.

În structura tipică a procesului penal distingem *trei faze*: **urmărirea penală, judecata și punerea în executare a hotărârilor penale**. Această compartimentare a procesului penal corespunde specificului activităților ce se impun a fi desfășurate în vederea bunei rezolvări a cauzei penale.

Deși apare ca titlu distinct în reglementarea Codului de procedură penală, procedura de cameră preliminară nu poate fi considerată fază a procesului penal, ci numai o etapă a fazei de judecată, plasată înainte de judecata în primă instanță (desfășurată pe parcursul următoarelor stadii procesuale: măsurile premergătoare ședinței de judecată, începutul ședinței de judecată, cercetarea judecătorească, dezbaterile, deliberarea, pronunțarea, redactarea și comunicarea hotărârii judecătorești), judecata în căile de atac ordinare (judecata în apel și judecata în contestație) și judecata în căile de atac extraordinare (contestația în anulare, recursul în casație, revizuirea și redeschiderea procesului penal).

În sprijinul acestei opinii avem în vedere dispozițiile art. 342, în care se arată că obiectul procedurii camerei preliminare îl constituie verificarea, *după trimiterea în judecată*, a competenței și a legalității sesizării instanței.

După cum putem observa, procedura camerei preliminare a preluat obligațiile cuprinse în art. 300 din Codul de procedură penală anterior referitoare la verificarea sesizării instanței. În același timp, în camera preliminară au fost preluate și dispozițiile cuprinse în art. 278¹ din Codul de procedură penală anterior. Ca un aspect inedit, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării actelor procesuale de către organele de urmărire penală.

În considerarea corelației care există între funcțiile judiciare și fazele procesului penal, constatăm faptul că funcția de urmărire penală și funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei se exercită în cadrul fazei de urmărire penală, în vreme ce funcția de verificare a legalității trimiterii în judecată și funcția de judecată se exercită în cadrul fazei procesuale a judecății. Pe parcursul judecății se poate exercita și funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, instanța având competența de a dispune măsuri preventive sau alte măsuri procesuale, prin care sunt afectate drepturi și libertăți fundamentale ale persoanei.

Este necesar însă să evidențiem faptul că nu există o relație necesară între o anumită fază a procesului penal și exercitarea unei anumite funcții judiciare. Astfel, în faza de urmărire penală, pot fi exercitate, după cum am observat, atât funcția de urmărire penală, cât și funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei. De asemenea, funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, privită prin prisma atribuțiilor constând în verificarea dispoziției de netrimiterie în judecată, se exercită în cadrul fazei de urmărire penală. În acest sens, deși procedura plângerii împotriva soluțiilor de netrimiterie în judecată se desfășoară ulterior finalizării urmăririi penale, legiuitorul a inclus această etapă în cadrul Titlului I din Partea specială, *Urmărirea penală*. Așadar, se poate constata că pe parcursul urmăririi penale pot fi exercitate trei funcții judiciare distincte, așa cum rezultă din explicațiile date mai sus.

De asemenea, constatăm faptul că, *de lege lata*, a fost omisă funcția judiciară de punere în executare a hotărârilor judecătorești penale, ansamblu de atribuții având drept scop punerea în executare a dispozițiilor hotărârii penale. În sprijinul acestei afirmații invocăm dispozițiile art. 550 și urm., prin intermediul cărora legiuitorul a reglementat faza punerii în executare a hotărârilor penale. Cu alte cuvinte, dacă pe parcursul unei faze procesuale pot fi exercitate una sau mai multe funcții judiciare, nu poate fi acceptată existența unei faze a procesului penal în legătură cu care să nu existe reglementată distinct o funcție judiciară specifică, mai ales că această ultimă fază a procesului penal se desfășoară, la fel ca

fazele anterioare, de către organele judiciare competente (instanța de executare, procurorul).

Sub acest aspect, reținem ca o lacună a reglementării existente în art. 3 absența funcției judiciare a punerii în executare a hotărârilor judecătorești penale.

Împărțirea procesului penal în mai multe faze o găsim în legislațiile moderne, istoria procesului penal¹ consemnând, pe acest plan, construcții procesuale din care lipsește o asemenea structură. Bunăoară, forma acuzatorială² a procesului penal conducea la rezolvarea cauzei aproape în întregime în ședința de judecată³, activitatea premergătoare judecătii lipsind aproape cu desăvârșire.

Forme embrionare ale urmăririi penale, ca fază distinctă a procesului penal, încep să apară, în procesul inchiizitorial, în Europa apuseană în secolul al XIII-lea, când s-a profilat așa-numita *investigație* (sau anchetă), realizată din inițiativa agenților puterii regale⁴.

Desigur, desfășurarea procesului penal într-o formă mult simplificată, sub aspectul fazelor de desfășurare, formă întâlnită în copilăria popoarelor, așa cum se exprimă unii autori⁵, nu răspundea în modul cel mai fericit sarcinilor deosebite care se impun pe planul reacției sociale pentru tragerea la răspundere penală a celor ce săvârșesc infracțiuni. În mod practic, identificarea autorului unei infracțiuni, prinderea acestuia și administrarea probelor în vederea trimerii în judecată *impun în mod necesar existența unei faze procesuale premergătoare judecătii, această etapă fiind urmărirea penală*.

A doua fază a procesului penal, **judecata**, permite continuarea soluționării pricinii penale în condiții de publicitate, deplină contradictorialitate și de exercitare plenară a dreptului de apărare, astfel încât hotărârea instanței, rămasă definitivă, să exprime adevărul cu privire la toate circumstanțele cauzei.

Punerea în executare a hotărârilor judecătorești penale, a treia fază a procesului penal, are menirea traducerii în viață a hotărârii penale și a realizării scopului legii penale și al legii procesual penale.

¹ A se vedea: I. Tanoviceanu, *op. cit.*, pp. 20-39; Theodoru 4, pp. 9-13; G. Stefani, G. Lévassieur, B. Bouloc, *op. cit.*, pp. 46-84; J. Languier, P. Conte, *op. cit.*, pp. 2-7; Gh. Mateuț, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, vol. I, pp. 135-149.

² Procesul acuzatorial îl întâlnim în Grecia Antică (în Atena) și în perioada Republicii romane.

³ Până la judecată nu se făcea o cercetare a cauzei, sarcina adunării și prezentării probelor revenind părților.

⁴ Explicând istoricul Ministerului Public, I. Tanoviceanu arată că, inițial, sarcina procurorilor era să îngrijească interesele materiale ale regelui și, mai târziu, ei au început să-i caute pe vinovați și să-i dea pe mâna justiției (I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 29).

⁵ I. Tanoviceanu, *op. cit.*, p. 21.